

*Interesse in (hoog)begaafdheid is
(hoog)begaafdheid herkennen
(h)erkenning maakt
dat potentie
ontwikkelt*

Petra Hop

Onderwijs op maat voor de hoogbegaafde leerling...

Naam : Petra Hop

studentnummer: S1037058

modulecode: BIID2010-2012

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	p. 3
1. Inleiding: 1.1 De verlegenheidsituatie	p. 4
1.2 Centrale vraagstelling.....	p. 5
1.3 Doelstelling	
1.4 Onderzoeksvragen	
2. Theoretisch kader.....	p.6
3. Opzet.....	p.13
4. Resultaten.....	p.16
5. Conclusie.....	p.25
6. Aanbeveling.....	p.28
Literatuurlijst.....	p.29

Bijlagen;

Matrix “Vragen x instrumenten-items”

Vragenlijst voor leerkrachten over (Hoog)begaafdheid

Vragenlijst voor ouders over (Hoog)begaafdheid

Vragenlijst voor directeur en andere deskundigen

Vragenlijst voor leerlingen over (Hoog)begaafdheid

Samenvatting

Het onderwijs blijft een boeiende materie waarin vernieuwingen en ervaringen samen komen. Dit onderzoek gaat over het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen en is tot stand gekomen door verschillende steakhouders te bevragen. Het onderzoek is uitgevoerd op een middelgrote basisschool met zijn interne en externe contacten. Als onderzoeker heb ik de theorie naast de praktijk weten te leggen en vorm hieruit mijn conclusie en aanbeveling voor 'PCB de Wegwijzer'. De onderzoeksvraag van dit praktijkgericht onderzoek is ontstaan vanuit mijn exploratiedrang om het kind met (hoog)begaafdheid te laten ontwikkelen in een voor hem prettige (leer)omgeving. Vanuit de helicopterview ontstaat er een interessante weergave van bevindingen. Ik probeer door middel van dit onderzoek bij te dragen aan de herkenning en erkenning van het (hoog) begaafde kind. Met als doel een goede begeleiding binnen de school in samenwerking met ouders, leerkrachten en het kind zelf.

Dankwoord

Met dank aan de mede studenten van de opleiding BIID2010-2012 aan de Hoge School Windesheim te Zwolle waarmee ik mijn plannen heb kunnen delen. Bas van der Bruggen bedank ik voor zijn begeleiding en feedback tijdens het traject voorafgaande aan dit onderzoek. Ook wil ik de directeurs, de intern begeleiders, de leerkrachten, de leerlingen en de ouders die meegeholpen hebben om dit onderzoek tot stand te brengen bedanken. Zonder hen zou dit onderzoek geen waarde hebben.

Ik wens u veel lees plezier!

1. Inleiding

1.1 De Verlegenheids situatie

De organisatie van de zorgstructuur op maat binnen PCB De Wegwijzer.

De school maakt met 2 andere scholen deel uit van de Vereniging voor Protestants Christelijk Onderwijs en staat in een dorp. Met gemiddeld 250 leerlingen behoort de school tot de middelgrote scholen. De leerlingen zitten verspreid over 10 groepen op grond van leeftijd en vorderingen. Het onderwijs is in jaargroepen georganiseerd. De groepen 1 t/m 3 vallen onder de verantwoordelijkheid van de onderbouw intern begeleider daarnaast vallen de groepen 4 t/m 8 onder de verantwoordelijkheid van de bovenbouw intern begeleider. De directeur vormt met beide intern begeleiders het managementteam (MT) van de school en is tevens eindverantwoordelijk. Binnen de jaargroep wordt afgestemd op de leerbehoefte van de leerling. Om dat te realiseren worden werkvormen gehanteerd als niveau- en duo-lezen, zelfstandig werken, coöperatief leren en ICT-ondersteunend onderwijs. Kinderen met een 2e leerweg ontwikkelen zich in de groep met een op maat toegesneden onderwijsprogramma. De leerlingenzorg heeft een vaste plaats gekregen binnen onze schoolorganisatie. Voor de basisvaardigheden van rekenen, lezen en spelling zijn in de signaleringstoetsen minimumdoelen vastgelegd. Dit geldt ook voor de functieontwikkeling bij kleuters. Bij de driemaandelijkse signaleringsonderzoeken stellen de groepsleerkrachten eventuele uitval vast. In 2012 geldt de Wet op Passend Onderwijs: De leerkrachten worden door de IB ondersteunt in het werken volgens het model Actieve Directe Instructie (ADI- model). Sinds januari 2010 is de school begonnen met het traject: 1- Zorgroute : 'Afstemming'. Dit vraagt een benadering in het lesgeven aan kinderen vanuit onderwijsbehoeften.

Het onderzoek op deze school is ingezet op het werken met (hoog)begaafde leerlingen die een DLE hebben van 10 maanden of meer in vergelijking met hun klasgenoten. De IB signaleert de handelingsverlegenheid van de leerkrachten voor het onderwijs aan deze kinderen. De situatie welke de IB momenteel signaleert is het volgende: Binnen de verschillende groepen wordt op een eigen wijze vorm gegeven aan het lesgeven aan (hoog)begaafde leerlingen. Er wordt op verschillende manieren les gegeven aan de kinderen die een voorsprong hebben op de groep. Veelal ziet de IB dat er gekozen wordt voor kwantiteit in plaats van kwaliteit. Zo wordt er in de ene groep extra verrijkingsmateriaal aangeboden en in de andere groep moet het kind zelfstandig doorwerken in het taal of reken boekje. Er wordt geëxperimenteerd met het horizontaal roosteren voor de leerlingen met minimaal DLE van 12 maanden. Deze leerlingen gaan met rekenen/ taal/ spelling naar een hogere groep. De vraag is of de onderwijsbehoeften van de (hoog)begaafde leerlingen voldoende gesignaleerd worden en hoe hierop geanticipeerd wordt.

Ik neem u mee op verkenning...

1.2 De centrale vraagstelling

Hoe kan de school onderwijs op maat bieden aan (hoog)begaafde leerlingen op zodanige wijze dat deze leerlingen een doorgaande lijn ervaren in het aanbod van begeleiding en leerstof.

1.3 De doelstelling

De school biedt onderwijs op maat aan (hoog)begaafde leerlingen vanuit een door het team gedragen visie en in een doorgaande lijn.

1.4 De onderzoeksvragen

Onderzoeksvraag 1:

Wat wordt verstaan onder (hoog)begaafdheid?

- 1. Wat wordt verstaan onder (hoog)begaafdheid volgens de literatuur?
- 2. Wat verstaat de school onder (hoog)begaafdheid?
- 3. Wat verstaan de ouders onder (hoog)begaafdheid?

Onderzoeksvraag 2:

Hoe is de aanpak en begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid momenteel georganiseerd?

- 4. Wat staat er in het schoolplan in de huidige situatie beschreven over het onderwijsaanbod aan (hoog)begaafde leerlingen?
- 5. Waaruit bestaat op dit moment de aanpak t.a.v. begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid?
- 6. Welke materialen worden er momenteel gebruikt in begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid?
- 7. Welke methodieken worden er momenteel gebruikt in begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid?

Onderzoeksvraag 3:

Welke visie wil de school uit dragen met betrekking tot de begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid?

- 8. Wat staat er beschreven in de literatuur over de begeleiding van kinderen met (hoog)begaafdheid?
- 9. Wat wil het team bieden aan leerlingen met (hoog)begaafdheid met betrekking tot begeleiding?
- 10. Wat willen de ouders van leerlingen met (hoog)begaafdheid dat de school biedt met betrekking tot de begeleiding van hun kind(eren)?
- 11. Wat willen de leerlingen met (hoog)begaafdheid dat de leerkracht hen biedt met betrekking tot begeleiding?

2. Theoretisch kader/achtergrond

2.1. Hoogbegaafdheid en intelligentie volgens de literatuur

Er is veel onderzoek gedaan over intelligentie. De volgende thema's komen steeds terug in definities over intelligentie;

- het vermogen om je aan te passen aan nieuwe situaties;
- het vermogen om te leren;
- het vermogen om abstracte relaties en symbolen te hanteren;
- het vermogen om nieuwe en uiteenlopende problemen op te lossen;

Over intelligentie op hoog niveau is ook veel nagedacht en onderzoek gedaan. Er zijn vier categorieën volgens Frumau (2005)) waarover zij sprak tijdens haar lezing op een conferentie te Amersfoort over hoogbegaafde leerlingen in de klas en in de school:

- genetisch georiënteerd; o.a. Terman, Gardner
- cognitieve modellen; o.a. Sternberg
- presentatie- georiënteerd; o.a. Renzulli, Mönks
- systemische modellen; o.a. Ziegler, Heller

Daarnaast zijn er meer dan 100 definities van hoogbegaafdheid. Zeker is dat er bij hoogbegaafdheid sprake is van uitzonderlijke verstandelijke vermogens. Bij hoogbegaafden ontwikkelt het denkvermogen zich sneller dan bij anderen. Als een kind hoogbegaafd is, wil dat zeggen dat een kind uitzonderlijke intellectuele capaciteiten heeft. In Nederland gebruiken we verschillende termen om hoogbegaafde leerlingen aan te duiden. Allereerst maken we de onderverdeling intelligent, begaafd en zeer of hoogbegaafd, volgens Van Dale (2012) betekent intelligent : 'Met een goed verstand of daarvan blijk gevend. Met een IQ van 111-120 op een gerenommeerde intelligentie test. Begaafd betekent: Met veel talent of talentvol, met een IQ van 121-130. Hoogbegaafd betekent: Uitzonderlijk intelligent. Daarbij past een IQ van >130.'

In dit onderzoek probeer ik te ontdekken of leerkrachten en intern begeleiders zich vasthouden aan metingen van IQ testen alvorens over te gaan op aanpassingen in aanbod. Vervolgens onderzoek ik hoe de begeleiding van de leerlingen met een uitzonderlijke intelligentie oftewel met hoogbegaafdheid verbeterd kan worden. De theorie zegt hierover het volgende:

Nederstigt, (2003) stelt dat het duidelijk is dat hoogbegaafdheid geen kwestie is van IQ alleen. Naast een hoge intelligentie speelt een aantal andere eigenschappen een rol. De volgende persoonlijkheidskenmerken zijn toegeschreven aan hoogbegaafdheid;

- hoge intellectuele vermogens, meestal wordt de grens van 130 of hoger gehanteerd;
- taalgerichtheid en motivatie, het doorzettingsvermogen om een taak te volbrengen;
- een creatief vermogen, creativiteit bezitten om een probleem op te lossen

Hoge intelligentie wordt volgens Nelissen en Span (1999) gezien als een voorwaarde voor hoogbegaafdheid. Maar er zijn meer voorwaarden. Naast de hoge (potentiële) intelligentie zijn de volgende eigenschappen nodig:

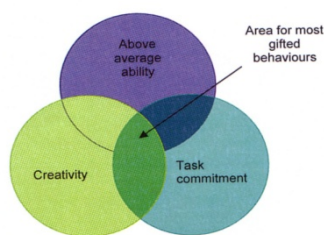
- sterke exploratiedrang, de wil om te onderzoeken, ontdekkingen te doen;
- bepaalde persoonlijkheidskenmerken zoals doorzettingsvermogen, competitief zijn, tegen

frustratie kunnen;

- een snel groeiend kennisbestand, metacognitieve vaardigheden

Waar het volgens Nelissen en Span (1999) om gaat, is dat kinderen in hoge mate zelf hun begaafdheid ontwikkelen. Een stimulerende omgeving is noodzakelijk, waarin de kinderen zelf de bronnen exploiteren. Hiermee verwoorden de auteurs dat hoogbegaafdheid in belangrijke mate een verdienste is van de eigen inspanning. De genoemde auteurs beschrijven de constructivistische visie. Zij stellen dat kinderen hun eigen begaafdheid construeren.

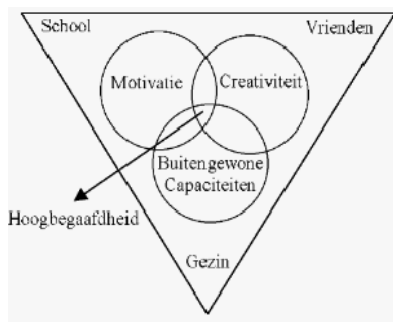
In de literatuur worden veel verschillende definities van hoogbegaafdheid gehanteerd. Renzulli (1977) beweert dat hoogbegaafdheid weliswaar een aangeboren eigenschap is, maar het komt pas tot ontplooiing als daar bepaalde psychische of persoonlijkheidskenmerken bijkomen. Deze auteur heeft het volgende drie-ringen- model ontworpen:

Het drie-ringen-model van Renzulli

figuur nr.1

Renzulli (1977) definieert hoogbegaafdheid als een samenspel tussen *above average 'ability'*, *task commitment and creativity*. Ook wel vertaald dat er voor hoogbegaafdheid meer nodig is dan alleen hoge intelligentie. Zoals creativiteit en motivatie taakgerichtheid en toewijding.

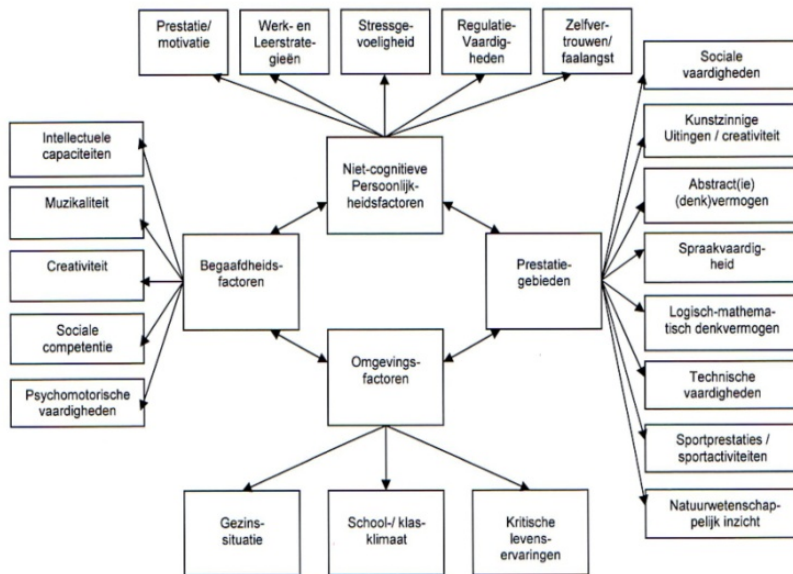
het meer-factoren-model

figuur nr.2

Mönks (1985) geeft aan dat in Nederland (hoog)begaafdheid vaak beschreven wordt aan de hand van het meer-factoren-model. Het model van deze auteur hanteert het triadisch model van Renzulli (1977) als basis, die er vanuit gaat dat een (hoog)begaafde leerling moet beschikken over de volgende persoonlijkheidskenmerken:

- hoge intellectuele vermogens; intelligentie die boven het gemiddelde ligt, vaak gemeten met een prestatie- of intelligentietest, meestal uitgedrukt met een $IQ > 130$;
- taakgerichtheid en volharding (motivatie); doorzettingsvermogen om een taak te volbrengen;
- creatief vermogen; het vermogen om op een originele en vindingrijke wijze oplossingen voor problemen te bedenken

Naast een hoge intelligentie worden creativiteit en motivatie als belangrijke persoonskenmerken onderscheiden. Daarbij spelen volgens Mönks (1985) de omgevingsfactoren zoals gezin, school en peers een belangrijke rol in het al dan niet tot uiting komen van de hoogbegaafdheid. Onder peers wordt verstaan: de ontwikkelingsgelijken, deze zijn zeer belangrijk in de ontwikkeling van de sociale vaardigheden voor ieder kind en dus ook voor de hoogbegaafde leerling. Gagné en Heller (2000) breiden het model van Mönks (1985) nog weer wat verder uit. Zij plaatsen een aantal termen in een bepaalde verhouding tot elkaar: Onder invloed van bepaalde omgevingsfactoren kan zich uit begaafdheid talent ontwikkelen en uit talent kunnen, op uiteenlopende gebieden, bijzondere prestaties voortkomen.

Model van Heller

figuur nr. 3

Romiszowski (1988) heeft in samenwerking met Kessels (1996) onderzoek gedaan naar de zelf-regulatie van de mens op het verwerven van kennis. De auteurs geven aan dat de omgeving een uitdagende kennisplek moet zijn waardoor de lerende en de ontvangende persoon elkaar beter leren begrijpen. Romiszowski (1999) stelt dat het opdoen van kennis, individueel of samen wordt opgeslagen in de hersenen, het ligt aan het aanbod of deze kennis omgezet wordt in vaardigheden. Zo stelt de auteur zijn naast de cognitieve-, interactieve- en sociale, reactieve vaardigheden, de psychomotorische vaardigheid van belang om te ontwikkelen.

Tegenwoordig is er meer aandacht voor modellen waarin wordt gekeken hoe talenten worden omgezet in prestaties en welke interne en externe factoren daarop van invloed zijn. Gardner (2002) is hier onder andere een voorstander van toen hij begin jaren tachtig acht verschillende intelligenties onderscheidde. De auteur beschrijft in zijn theorie dat het onderwijs zich vooral richt op linguïstische en logisch-wiskundige intelligentie, waarnaast het belang van muzikale, lichamelijke- beweging- en ruimtelijke intelligentie erkenning verdient. De interpersoonlijke en intrapersoonlijke intelligentie zijn maatschappelijk van belang. Hij beschouwd het verwerven van feiten, het beheersen van vaardigheden en theorieën als middel en niet als doel op zichzelf. Hij stelt dat het nastreven van kennis, vaardigheden en disciplines als middelen moeten worden ingezet om inzichten in onderwerpen en thema's te vergroten. De genoemde auteur relateert

het belang van IQ- tests die volgens hem bepaalde soorten intelligentie niet meten zoals creativiteit, leiderschap en morele intelligentie.

De Vries (1996) stelt al eerder dat er verschillende vormen van hoogbegaafdheid bestaan zoals bijvoorbeeld op sportief of muzikale vlak. Deze auteur beperkt zich tot de beschrijving van analytisch -intellectuele hoogbegaafdheid: Een zeer hoge intelligentieniveau met een algemeen de grenswaarde van $IQ > 140$. Hij vindt dat de modellen van Mönks (1985) en Renzulli (1977) een te simpele en onvolledige voorstelling weergeven. Volgens hem zijn aparte hoogbegaafdheidmodellen niet nodig. Reëler is het om uit te gaan van een algemeen intelligentiemodel, in relatie tussen potentie en productie. De Vries (1996) stelt dat het vooral gaat om het verschil tussen latente begaafdheid, dit houdt in dat de intelligentie in aanleg aanwezig is maar nog niet zichtbaar en productief is, en daar tegen over staat de manifeste begaafdheid, waarbij gaat het om het zichtbaar doelgericht en productief zijn. Persoonlijkheid ziet hij als een belangrijke factor. Hij stelt dat intellect deel uitmaakt van de psyche. De auteur benoemt dit als het belangrijkste gereedschap van het bewuste ik, het ego. Wanneer een individu niet goed functioneert en zich niet gelukkig voelt of niet competent is, door te weinig innerlijke structuur dan wordt het intellect geblokkeerd volgens deze auteur. Minnaert (1999) veronderstellen dat praktijkmensen en wetenschappers steeds meer het belang zien van de sociale –emotionele leerprocessen en motivationele processen die zich afspelen bij formele en informele leerprocessen van kinderen. Waarbij motivatie en emotie gezien wordt als de brandstof van het leren. Zij stellen zich de vraag hoe die brandstof in de onderwijspraktijk effectief kan worden ingezet, en in het bijzonder voor de hoogbegaafden. Een hoogbegaafde leerling hoeft niet per definitie hooggemotiveerd te zijn.

Sternberg (2002) stelt dat intelligentie bestaat uit drie componenten: analytische intelligentie, creatieve intelligentie en praktische intelligentie. Deze kunnen binnen één persoon ongelijk verdeeld zijn, iemand die hoge cijfers haalt op school, kan in de praktijk heel onhandig zijn. Vervolgens houden de drie componenten verband met elkaar, succes ontstaat wanneer deze componenten met elkaar in evenwicht zijn. De genoemde auteur gaat ervan uit dat een analytisch denkvermogen vereiste is voor het oplossen van problemen. Zo stelt hij dat creatieve intelligentie nodig is om problemen en ideeën goed te kunnen formuleren en dat praktische intelligentie een vereiste is om ideeën en analyses elke dag op een doeltreffende wijze te kunnen gebruiken. De genoemde auteur geeft aan dat IQ alleen geen garantie is voor succes op school of in je carrière. Op school ligt de nadruk voornamelijk op het analytisch vermogen, inzicht, abstract denken, logica, formulering, evaluatie en informatieverwerking. De auteur vindt dat de overige twee vaardigheden, creatieve en praktische intelligentie, te weinig worden aangesproken in het huidige onderwijssysteem. En deze ook niet gemeten worden met een IQ test.

Een van de belangrijke kenmerken van hoogbegaafde kinderen is hun vermogen om creatief te denken. Om deze vaardigheid goed te ontwikkelen moeten zij de ruimte krijgen om ervaringen op te doen. Op 'PCB de Wegwijzer' worden de kinderen vooral gemotiveerd om problemen theoretisch op te lossen. Hoogbegaafde kinderen hebben soms creatief gezien de mooiste plannen maar in de praktijk blijken deze niet erkent te worden. Hoogbegaafde leerlingen willen ook graag het gevoel hebben dat zij zelf controle hebben over hun eigen leerproces. Zij willen zelf beslissingen nemen over hoe, wanneer en met wie ze iets willen leren. Emst (2009) zegt hierover dat we meer leren door te discussiëren met elkaar en vooral het uitleggen aan elkaar dan alleen te luisteren en te lezen over een onderwerp. Er ontstaat begrip voor de leerlingen met (hoog)begaafdheid welke alleen kan ontwikkelen wanneer de leerkracht werkelijk contact

maakt en ontdekt dat eronder deze leerlingen ook verschillen zitten met name in de interesses voor onderwerpen. Dit blijkt ook uit het interview dat IB met de leerlingen van 'PCB de Wegwijzer' heeft gehouden.

Over het contact maken met het kind stelt Swaab (2012) dat erin de baarmoeder al hersencontact bestaat tussen moeder en kind. De hormonale reflexen van moeder geven seintjes door aan het ongeboren kind. De behoeften van het kind staan ook al centraal voor de geboorte, zo stelt de auteur wanneer het kind niet meer voldoende voedingsstoffen tot zich krijgt komt de vroeggeboorte op gang. Zo beweert de auteur dat tijdens de geboorte een goed lopende hersenwerking tussen moeder en kind van belang is voor de verdere ontwikkeling van het kind. Hij stelt dat een kind al uniek is bij zijn geboorte door de genetische achtergrond en de ontwikkeling in de baarmoeder. Volgens de auteur zijn een belangrijk deel van het karakter, eventuele hersenziekten en IQ al gevormd voor de geboorte en is er weinig toe te voegen aan de genetische bepaaldheid hiervan. Een veilige en stimulerende omgeving na de geboorte is cruciaal voor een optimale ontwikkeling. Waarbij deze omgeving haalbare eisen stelt aan het kind in ontwikkeling, stimuleert dit de groei van de hersenen van het kind, aldus de bovengenoemde auteur. Naast een veilige omgeving geeft de auteur het belang aan van een stimulerende omgeving waarbij hij de nadruk legt op samenwerking en interactie om vanuit empathie te ontdekken wat de ander nodig heeft.

Stichting leerplanontwikkeling (2012) stelt dat (hoog)begaafde leerlingen weinig uitleg nodig hebben van de leerkracht en dat zij grote denksprongen kunnen maken. Om de leerlingen goed te begeleiden is het van belang goed te signaleren want zo stellen zij wanneer er niet gediagnosticeerd wordt, is de kans groot dat de leerlingen beneden hun mogelijkheden gaan presteren en gedemotiveerd worden om te leren en te werken. De SLO (2012) is voor een duidelijke signalering- en diagnosestructuur. Omdat dit noodzakelijk is voor een vroegtijdige signalering van hoogbegaafde kinderen.

Samenvatting en reflectie

(Hoog)begaafdheid volgens de literatuur

Zoals hierboven eerder beschreven is er volgens Nelissen en Span (1999) sprake van hoge (potentiële) intelligentie waarvoor de volgende eigenschappen nodig zijn;

- sterke exploratiedrang, de wil om te onderzoeken, ontdekkingen te doen;
- bepaalde persoonlijkheidskenmerken zoals doorzettingsvermogen;
- een snel groeiend kennisbestand, metacognitieve vaardigheden;
- creativiteit bezitten om oplossingen te bedenken;
- intelligentie in aanleg variërend vanaf 130 - 140

Na theorie studie ontstaat het inzicht dat deze eigenschappen alleen dan tot uiting kunnen komen wanneer er een rijke kennisomgeving wordt gecreëerd, die ontstaat door interactie tussen de begeleider en het kind. Deze rijke leeromgeving kan alleen ontstaan wanneer er aandacht is voor het kind met zijn onderwijsbehoeften en interesses. Over het meten van het IQ zijn de meningen verdeeld het is duidelijk dat het geen voorwaarde is voor het opgang brengen en stimuleren van een verdere ontwikkeling van een (hoog)begaafd kind. Maar een signalering in de vorm van toetsing en herkennen van de eigenschappen van de (hoog)begaafde leerling wordt wel aanbevolen. In ieder kind zit potentie en de drang om te leren wanneer de interesse wordt gewekt en het kind zich wel bevindt. Kinderen ontwikkelen door coöperatief leren en door

in gesprek te gaan met elkaar waarbij zij bovendien sociaal gedrag ontwikkelen door in een veilige omgeving rekening leren te houden met anderen. Belangrijk is de invloed van actief leren, het stimuleren van het aangaan van uitdagingen en het komen tot het uiteindelijke leerdoel. Hierbij spelen de begeleiders zoals ouders en leerkrachten een belangrijke rol.

2.2.Begeleiding van leerlingen met hoogbegaafdheid volgens de literatuur

Pameijer, Beukering en De Lange (2009) stellen dat de intern begeleider met de leerkracht, de ouders en het kind duidelijkheid moet scheppen over dat wat de school kan bieden en of dat voldoende is om het kind onderwijs op maat te geven. Hierin wordt de voorkeur gegeven aan het handelingsgericht werken door de onderwijsbehoeften van de leerling in kaart te brengen. 'PCB de Wegwijzer' heeft in zijn schoolgids de visie op leerlingenzorg gerelateerd aan de stelling van Pameijer (2009); 'Om gelijke kansen te krijgen om zich te ontplooien, hebben kinderen recht op ongelijke behandeling in opvoeding en onderwijs'. De genoemde auteur stelt dat het omzetten van gegevens uit observaties, gesprekken met zowel de ouders als met kind zelf, toetsen en analyses van schriftelijk werk benut kunnen worden en geformuleerd worden tot de onderwijsbehoefte van het kind. Zo kan de leerkracht groepjes leerlingen samenvoegen tot gelijkgestemden en leerlingen met dezelfde onderwijsbehoeften. Maslow (1943) stelde al dat elk mens dezelfde behoeftes nastreeft. Hij heeft hierop een motivatietheorie ontwikkeld. Deze behoefte heeft hij in kaart gebracht in de vorm van een piramide (figuur nr. 5).

De piramide van Maslow

figuur nr. 4

De behoeftepiramide geldt dus ook voor leerlingen. Je leest de opsomming van onderen naar boven. Zodra een mens geboren wordt, bestaat de hele piramide aan behoeften al. De verwerkelijking van die behoeften is aangepast aan de leeftijd. De basisbehoeften van de auteur gelden wel voor ieder mens, maar niet voor ieder mens even sterk. Sommige leerlingen werken hard op school, maar ze doen het alleen voor de juf, niet voor zichzelf. Andere leerlingen raken afgeleid als je ze een complimentje geeft, in plaats van dat ze daardoor enthousiast doorwerken. De auteur beweert dat het wel zo is dat aan de lagere behoefte voldaan moet zijn om aan de hogere toe te komen. Wat inhoudt dat de basisbehoeften nodig zijn alvorens tot zelfontplooiing te komen. De omgeving van het kind is een belangrijke factor in ontwikkeling.

Heller (1992) onderscheidt naast omgevingskenmerken ook niet-cognitieve persoonlijkheidskenmerken die een negatieve of positieve invloed kunnen uitoefenen op aanleg en gedrag. Van belang is om zicht te krijgen op hoe deze kenmerken van invloed zijn op het ontwikkelingsproces. Hierdoor ontstaat inzicht in de benodigde ondersteuning en begeleiding. In dit proces doet het kind zelf ook mee, een kind is goed in staat om zijn onderwijsbehoeften aan te geven, wanneer het zich tenminste erkent en gezien voelt. Hiervoor is een veilige omgeving nodig waar het in samenwerking met andere kinderen kan groeien in ontwikkeling. Door het traject van de 1 –Zorgroute waar het team van 'PCB de Wegwijzer' in zit wordt het belang van

het in kaart brengen van de onderwijsbehoeften steeds benadrukt en vormt meer en meer een onderdeel van het begeleiden van de leerlingen.

Boekaerts en Minnaert (2003)). Stellen dat een leerling zelfregulerend kan handelen in een onderwijsomgeving die uitnodigend is. Zij moeten geïnspireerd worden om zelf verantwoordelijkheid te dragen voor hun manier van leren en het ondernemen van activiteiten. Hierbij leggen de auteurs de nadruk op het samenwerkend leren. Dit kan alleen op gang komen wanneer de leerlingen dezelfde onderwijsbehoeften hebben en door de leerkracht geclusterd zijn doordat de leerkracht deze onderwijsbehoeften van tevoren heeft gesignaleerd. Dit is het werken volgens de 1- zorgroute waarmee op 'PCB de Wegwijzer' wordt gewerkt.

Clijnen, Förrer en Leenders (2007) stellen dat hoogbegaafde leerlingen specifieke onderwijsbehoeften hebben en worden daarom in de 1-zorgroute gesignaleerd. Bij het vaststellen van wat een leerling extra nodig heeft om bepaalde doelen te bereiken, is het belangrijk dat de leerkracht zicht heeft op variaties in leerstof, instructie, didactische en pedagogische aanpakken. Hierop stemt hij de extra instructie af. Nadat de onderwijsbehoeften van de leerlingen vastgesteld zijn, worden leerlingen met vergelijkbare onderwijsbehoeften geclusterd. Het is voor leerlingen met (hoog)begaafdheid belangrijk om samen op uitdagend niveau te werken. Met name voor de sociale ontwikkeling is het samenwerken op gelijke niveaus voor leerlingen met (hoog)begaafdheid van belang.

Drent en Van Gerven (2004) stellen dat wanneer er op school adequaat wordt ingespeeld op de leereigenschappen van kinderen, dit ertoe bij kan dragen dat kinderen uiteindelijk uitgroeien naar hoogbegaafde individuen. De leereigenschappen van de (hoog)begaafde leerlingen maken dat aanpassingen in het reguliere leerstofaanbod noodzakelijk zijn om het leerstofaanbod beter aan te laten sluiten hun behoefte. De genoemde auteurs geven aan dat compacten van de leerstof van belang is. Zij onderscheiden hierin twee vormen namelijk individueel - en schoolbreed- compacten. Het is een vorm van differentiatie in het leerstofaanbod. Zo ontstaat er verschil tussen leerlingen in de manier waarop ze het reguliere aanbod verwerken. Na de keuze van de leerlijn maakt de leerkracht aan de hand van algemene richtlijnen een selectie uit het reguliere leerstofaanbod. De auteurs stellen dat de houding van de leerkracht hierbij van doorslaggevend belang is. Het gaat om de acceptatie van de leerling en zijn cognitieve mogelijkheden.

Samenvatting en reflectie

Begeleiding van leerlingen met hoogbegaafdheid volgens de literatuur

Het belang om de onderwijs(leer)behoeften vast te stellen in contact met de ouders van het (hoog)begaafde kind komt steeds meer naar boven. Eveneens de noodzaak om de leerstof in samenspraak met het kind en zijn ouders aan te passen aan de onderwijs(leer)behoeften. Het blijkt niet bevorderlijk voor de motivatie van de hoogbegaafde leerling om hem verdiepingsstof te blijven aanbieden als hij eerder klaar is met een taak. Aanbevolen in de theorie is een strategie dat de leerkracht probeert te achterhalen welke kennis en vaardigheden nog ontbreken bij de leerling. Door in contact te gaan met het kind en hem te vragen naar zijn interesses en hem op cognitief gebied door te toetsen vormt zich de onderwijsleerbehoefte van het kind. Vervolgens wordt volgens de literatuur aangeraden differentiatie te bieden in instructie en leerstof op niveau van het (hoog)begaafde kind. Het compacten van de lesstof en daarnaast uitdaging te bieden, passend bij het niveau en interesse van het kind. De leerling moet uitdaging zien, ook leren tegen zijn grenzen aan te lopen, succeservaringen op doen zodat hij

blijft leren op school. Wanneer de leerling contact heeft met ontwikkelingsgelijken groeit hij in cognitieve en emotionele ontwikkeling.

3. Opzet van het project en verantwoording over het gedane onderzoek

3.1. Doelgroepen van het onderzoek

Achter elke groep staat het aantal ondervraagde personen (N=) vermeldt.

De doelgroepen van het onderzoek zijn de leraren (N= 10) van 'PCB de Wegwijzer' omdat zij degene zijn die signaleren en hierop anticiperen met effectief onderwijs. Andere schoolfunctionarissen (N= 3) zoals de directeur en intern begeleider van de genoemde school zijn een doelgroep omdat zij op een indirecte manier invloed uitoefenen op de leerresultaten van de leerlingen. Dit geldt ook voor twee directeurs van een andere basisschool binnen het bestuursverband die samen met de directeur van 'PCB de Wegwijzer' het bovenschoolmanagement (BOMA) vormen. Evenals de ervaringsdeskundigen (N=2) van andere basisscholen en externe instantie in samenwerking met 'PCB de Wegwijzer' zijn een doelgroep vanwege het feit dat kennis via ervaringsdeskundigen meehelpt bij het ontwikkeling van een te vormen beleid. De ouders (N= 5) van de (hoog)begaafde leerlingen zijn een belangrijke doelgroep omdat zij in partnerschap met de school de belangrijke personen zijn die direct invloed hebben op het kind. En tot slot de doelgroep leerlingen (N=10) zij zijn het waard om onderzoek naar te doen omdat zij recht hebben op kwalitatief en effectief onderwijs passend bij hun niveau en interesse.

3.2. De gegevens zijn verzameld door het gebruik van de volgende instrumenten;

Observaties, interviews en vragenlijsten

Observaties van leerlingen en hun leerkrachten zijn een meetinstrument die de werkelijke praktijk weergeven in de klas. De interviews met ouders zijn van belang omdat zij hun kind het beste kennen in zijn eigen thuissituatie. Interviews met directie en andere deskundigen geven een beeld over het te vormen beleid voor de (hoog)begaafde leerling. De vragenlijsten die zijn voorgelegd aan leerkrachten geven inzicht in hun denken en handelen met (hoog)begaafde leerlingen. Eraan toegevoegd zijn de vragenlijsten voor de ouders en de leerlingen om hun objectieve mening anoniem te inventariseren. De kindgesprekken geven een persoonlijke weergave van hun ervaringen in de groep met de leerkracht en hun mede klasgenootjes. Om een schriftelijk meetinstrument te hanteren ontstaat er een analyse gebaseerd op feiten. Daarnaast zijn er bestaande documenten gebruikt om de huidige en gewenste situatie vast te leggen. Deze documenten zijn; leerlingvolgsysteem, schoolwerkplan, schoolnotulen en verslagen en bestaande leerling documenten.

3.3. De instrumenten

De gekozen instrumenten die zijn ingezet voor het onderzoek en het doel van deze keuze na het onderzoek, geven de antwoorden en inzichten op de wijze en manier van aanbod en begeleiding van de (hoog)begaafde leerling. De instrumenten zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel van gekozen instrumenten en het beoogde doel:

Instrument	Doel? Wat 'meet' het instrument?	Waar komt het instrument vandaan?
1.Observatie	De situatie van het kind; de aspecten van het gedrag het gedrag en het gevolg voor het kind /de groep/ de leerkracht/de ouders	ABC schema; Gedrag observatiemodel uit module Gedrag ; Windesheim; Zwolle
2. Interview: Met Ouders	De onderwijsbehoeften van hun kind duidelijk krijgen.	zelfontwerp
3. Interview : Met leerling	De onderwijsbehoeften duidelijk krijgen.	zelfontwerp
4.Vragenlijst; Leerkrachten	De ervaringen van de leerkracht over het werken met (hoog)begaafde leerlingen onderzoeken. En informatie inwinnen over de expertise van de leerkracht.	zelfontwerp
5.Vragenlijst: Ouders	Inzicht krijgen in de kennis over (hoog) begaafdheid bij ouders.	zelfontwerp
6.Vragenlijst: Leerlingen	Bevindingen en wensen helder krijgen.	zelfontwerp
7.Interview: Schoolfunctionarissen, BOMA:	Inzicht verkrijgen over de manier hoe de school zich verhoudt tot (hoog)begaafdheid en de wijze van vormgeving en uitvoering in de toekomst.	zelfontwerp
8. Interview: Ervaringsdeskundigen	Expertise verwerven in het vormgeven aan het onderwijs aan(hoog)begaafde leerlingen.	zelfontwerp
9.Documentanalyse Literatuur onderzoek	Inzicht in werkgedrag en ontwikkeling Inzicht in beweringen/bevindingen	Materiaal aanwezig in de school. Eigen documenten

Om het onderzoek op te zetten is gekozen voor 'Actieonderzoek' en 'Praktijkgericht onderzoek' de gegevens voor dit onderzoek zijn op meerdere momenten gemeten, zoals de observaties. Andere gegevens hebben eenmalig plaatsgevonden, dit zijn met name de interviews en de vragenlijsten.

3.4. Communicatie

De communicatie met de schoolorganisatie over het praktijkgericht onderzoek is als volgt verlopen

Voordat het praktijkonderzoek werd ingezet is er overleg geweest in het MT, waarvan IB als onderbouw intern begeleider zelf ook deel uit maakt. In het team is tijdens de mededelingen van de personeelsvergadering in juni 2011 aangekondigd dat IB met een Praktijkgericht onderzoek over hoogbegaafdheid gaat opstarten. Begin schooljaar 2011-2012 is er aan het MT, het Bovenschoolmanagement (BOMA) en leraren gevraagd hun medewerking te verlenen. Zij gingen akkoord waarbij het MT blijk van waardering aan gaf voor de aandacht voor (hoog)begaafdheid binnen de school. Vanuit BOMA is alle medewerking toegezegd die nodig is ter ondersteuning en uitvoering. Het is een onderwerp dat bestuursbreed aandacht verdient. De uitslagen en bevindingen worden breed gedeeld om gedragen visie te ontwikkelen. Vanuit de context, dat elk kind uniek is en zich kan ontwikkelen op zijn eigen unieke wijze, wordt onderzoek gedaan naar een goed schoolprofiel dat vooral gedragen wordt door directie en leraren in deze school. Gedeeld eigenaarschap: Samen vorm geven aan onze schoolontwikkeling. De onderzoeksvraag hierbij is: 'Hoe kan de school onderwijs op maat bieden aan (hoog)begaafde leerlingen op zodanige wijze dat deze leerlingen een doorgaande lijn ervaren in het aanbod van begeleiding en leerstof?'. Wanneer dit onderzoek is afgerond zal 'PCB de Wegwijzer' aanbevelingen aangereikt krijgen voor het verbeteren van het onderwijs op maat voor de (hoog)begaafde leerling.

4. Resultaten van het onderzoek

Door middel van literatuuronderzoek, enquêtes, interviews, observaties en naslagwerk in de schoolgids e.a. documenten zijn de volgende resultaten tot stand gekomen

4.1 Resultaten verkregen vanuit literatuur onderzoek over hoogbegaafdheid

De meest voorkomende eigenschappen of kenmerken van hoogbegaafde leerlingen, zoals die uit literatuuronderzoek naar voren komen zijn hieronder samengevat in overleg met Stichting leerplanontwikkeling (SLO). Waarbij het gaat over herkenning en ontdekking stelt de SLO (2012) dat hoogbegaafde kinderen vaak niet worden herkend. De reden hiervan is begrijpelijk want de diversiteit onder hoogbegaafdheid is groot waardoor er geen vastliggende criteria bestaan. Voor een leerkracht is het dan ook moeilijk om hoogbegaafdheid te signaleren. Om de leerlingen goed te begeleiden is het van belang goed te signaleren want zo stelt de stichting leerplan ontwikkeling, wanneer er niet gediagnosticeerd wordt, is de kans groot dat de leerlingen beneden hun mogelijkheden gaan presteren en gedemotiveerd worden om te leren en te werken. Het SLO (2012) is voor een duidelijke signalering- en diagnosestructuur. Omdat dat dit noodzakelijk is voor een vroegtijdige signalering van hoogbegaafde kinderen. De volgende kenmerken blijken veel voor te komen bij hoogbegaafde kinderen volgens de SLO (2012) :

- hoge intelligentie (IQ hoger dan 130)
- vroege ontwikkeling / ontwikkelingsvoorsprong
- uitblinken in meerdere gebieden
- gemakkelijk kunnen leren
- goed leggen van (causale) verbanden
- makkelijk kunnen analyseren van problemen
- maken van grote denksprongen
- voorkeur voor abstractie
- hoge mate van zelfstandigheid
- brede of juist specifieke interesse/hoge motivatie/veel energie
- creatief/origineel
- perfectionistisch
- apart gevoel voor humor
- hoge mate van concentratie

4.2. De resultaten van de verkregen inzichten via de praktijk over hoogbegaafdheid

4.2.1 Inzichten over hoogbegaafdheid verkregen vanuit de school

De visie op onderwijs in het algemeen van 'PCB de Wegwijzer' zoals deze staat beschreven in het schoolplan:

Het onderwijs richt zich op de optimale ontwikkeling van ieder kind, waarbij het zelfstandigheid, tolerantie, verantwoordelijkheid en samenwerking stimuleert en er ruimte en respect is voor verscheidenheid.

In de vragenlijst voorafgaande aan het interview met het MT gaf de directeur als antwoord 'Hoogbegaafdheid is inzichtelijke, analytische en praktische intelligentie die vaak leidt tot een grotendeels zelfregulerende ontwikkeling.' De intern begeleider van de bovenbouw gaf de

volgende beschrijving; 'Hoogbegaafdheid is een combinatie van uitzonderlijke intelligenties, creativiteit en doorzettingsvermogen. Met een IQ vanaf 130 en hoger. '

Tijdens het interview reageerde de schoolleiding op de hierboven beschreven visie op onderwijs, zo stellen de directeur en intern begeleider dat ook het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen onder de ruimte voor verscheidenheid valt. Zij geven aan dat hoogbegaafde kinderen zich snel ontwikkelen en dat ze op een andere manier dan hun klasgenoten leren en communiceren. Ook stellen zij dat de hoogbegaafde leerlingen niet altijd aansluiting bij hun klasgenoten vinden omdat ze vaak verder zijn in ontwikkeling en andere interesses hebben. Belangrijk is voor hoogbegaafde leerlingen, vindt het MT, dat ze voldoende gemotiveerd blijven, dat hun werkhouding goed blijft en dat ze actief blijven leren.

Om deze antwoorden te meten met hoogbegaafdheids deskundigen heb ik nog een onderzoeksvraag toegevoegd namelijk:

- Wat verstaat een externe deskundige onder (hoog)begaafdheid?

4.2.2 Inzicht verkregen vanuit een externe deskundige over hoogbegaafdheid

Op 7 november 2011 tijdens een bezoek aan een Leonardo school in Eindhoven is de vraag voorgelegd; Wat is volgens u hoogbegaafdheid?

De directeur antwoordde; 'Alle leerlingen met een IQ hoger dan 130 die de creativiteit bezitten om oplossingen te bedenken en zelf een doorzettingsvermogen hebben om hun opdrachten af te maken'. Deze omschrijving komt overeen met Renzulli (1977) vervolgens vertelde Verhoorn (2011) dat hoogbegaafden vaak anders denken dan hun leeftijdsgenoten omdat zij geestelijk veel verder zijn. Zij stellen vaak diepgaande vragen en hebben daardoor meestal geen aansluiting met leeftijdsgenoten omdat zij op een hoger niveau denken en praten. De aansluiting met ontwikkelingsgelijken geeft zij aan als aanvulling op het contact met leeftijdsgenoten. De leeftijdsgenootjes zijn volgens haar even belangrijk omdat deze kinderen anders emotioneel geen aansluiting kunnen vinden en zo hierin ook kunnen ontwikkelen.

4.2.3 Resultaten verkregen vanuit contact met de ouders over (hoog)begaafdheid

Uit het interview en de antwoorden op de vragenlijst komen de volgende resultaten tot stand:

Volgens de ouders van (hoog)begaafde kinderen zijn het kinderen met een hoge intelligentie of kinderen die veel vragen en veel willen leren. Een ouder van een zes jarig jongentje schreef; 'Hoogbegaafdheid is volgens mij dat deze kinderen alles willen weten en niet meer vergeten.' (bijlage) De ouders geven aan dat zij de vragen die de kinderen stellen vaak niet bij de leeftijd van hun kind vinden passen. Ook vinden zij het niet gemakkelijk om antwoorden te geven omdat zij ervaren dat de emotionele rijpheid nog niet zover is als de intelligentie. Waardoor volgens de ouders, de gesprekken die soms op volwassen niveau zijn qua inhoud nog niet bij hun emotionele ontwikkeling passen. Een andere ouder zei; 'Hoogbegaafdheid is een beetje vreemd , het lijkt alsof mijn kind onverzadigbaar is wanneer het gaat om kennis verzamelen'. De ouders geven aan dat hun kinderen tot in details dingen willen weten en dit vervolgens opzoeken op de computer of in boeken. Over het contact maken met andere kinderen zijn ze het eens dat hun kind zich thuis vaak alleen vermaakt. Op school met één of geen vriendje uit de klas speelt en de voorkeur geeft aan contact met kinderen uit hogere groepen tijdens het spelen op het plein.

4.2.4. Resultaten verkregen vanuit contact met de leerkrachten over (hoog)begaafdheid

Grotendeel van de leerkrachten geeft op de vragenlijst (bijlage) aan dat hoogbegaafdheid te maken heeft met een hoog IQ 120 -130 > alvorens vastgesteld door een test en dat de leerlingen met (hoog)begaafdheid een sterke mate van zelfredzaamheid en zelfstandigheid behoren te bezitten. Drie leerkrachten geven aan dat leerlingen met hoogbegaafdheid op één of meerdere gebieden zover vooruitlopen en dat deze kinderen boven de extra stof van de methode staan. Twee leerkrachten geven aan dat de hoogbegaafde leerling naast de hoge intelligentie een buitengewone interesse heeft voor zaken die buiten de belevingswereld van hun leeftijdsgenoten valt en zich bezig houdt met levensvraagstukken.

Samenvatting en reflectie

Het inzicht in de kennis over (hoog)begaafdheid volgens de praktijk

De kennis over hoogbegaafdheid onder de leerkrachten is voornamelijk eenzijdig in vergelijking met de literatuur. Er wordt veelal uitgegaan van feiten en toetsresultaten die aan moeten tonen dat een leerling hoogbegaafd is. De zelfregulerende ontwikkeling en de hoge mate van zelfredzaamheid en zelfstandigheid die aan de (hoog)begaafde leerlingen wordt toegeschreven impliceert dat deze kinderen op hun eigen manier en via extra werk tot een hogere ontwikkeling komen. Een enkele leerkracht ziet (hoog)begaafdheid in een breder kader door de ruime belevingswereld van het kind te herkennen in zijn vraagstelling. De ouders daar in tegen zien naast de hoge intelligentie, de levensvragen en ruime interesse van het kind als uitgangspunt voor de formulering over (hoog)begaafdheid. Zij geven niet aan dat de hoge intelligentie met een test moet worden aangetoond, de ervaring in beleving met hun kind met zijn diepgaande vraagstelling is voor hen genoeg reden om in te schatten dat hun kind hoog intelligent of (hoog)begaafd is. In vergelijking met andere leeftijdsgenootjes geven ouders aan dat hun kind op een ander niveau zit en hierin geen aansluiting vindt, wat zij verklaren door hoog niveau van denken en een lager niveau van emotionele ontwikkeling.

4.3. Hoe is de aanpak en begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid momenteel georganiseerd?

4.3.1. Verkregen inzicht over de aanpak en begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid momenteel, zoals beschreven in het schoolplan

In het schoolplan van 'PCB de Wegwijzer' staat beschreven dat er volgens school het van belang is, dat hoogbegaafde leerlingen zich, ondanks hun versnelde ontwikkeling en andere interesses, welbevinden en thuis voelen in de groep en voldoende contacten hebben met de andere kinderen. Het kind moet zich geaccepteerd weten door de leerkracht en de andere leerlingen. De school besteedt aandacht aan leerlingen met een (meer/hoog) begaafd niveau. Wanneer een leerling 12-18 maanden voorsprong heeft op de andere klasgenootjes, wordt horizontaal roosteren besproken. Zij gebruiken het "Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid": het Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid (DHH) is een compleet systeem voor de identificatie en het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen uit groep 1 tot en met 8 van het basisonderwijs. In de kleutergroepen krijgen de meer- begaafde leerlingen extra uitdaging tijdens de taal- rekenactiviteiten in de kring en verwerkingsopdrachten. Daarnaast wordt aan deze kinderen in een klein groepje buiten de klas in spelvorm uitdaging geboden. Bovendien wordt er aandacht besteedt aan de sociaal – emotionele ontwikkeling, die in veel gevallen niet gelijk

op gaat met het IQ. Ook in de groepen 3-8 houden de leraren rekening met meerbegaafde leerlingen.

Binnen het leerlingvolgsysteem Parnassys van de onderzoeksschool staan de belemmerende en stimulerende factoren genoteerd per kind. Wanneer het gaat om de (hoog)begaafde leerling staat in het groepsplan vermeld wat deze kinderen aan extra stof aangeboden krijgen. Daarbij gaat het niet zozeer om 'meer van hetzelfde', als wel om stof met een (uitdagende) meerwaarde voor deze kinderen.

4.3.2. Verkregen inzicht over de aanpak en begeleiding momenteel van leerlingen met (hoog)begaafdheid, via de leerkrachten

De meningen van de leerkrachten over aanpak en begeleiding van (hoog)begaafde kinderen lopen sterk uiteen, variërend van het mee laten doen met de basisstof tot dit werk demotiverend is en dan verdiepende lesstof bieden na interesse van het kind of extra werk in de methode zoals maatschrift met rekenen en plusopdracht van taal, tot aan goede ondersteuning op zowel op cognitieve vaardigheden als emotioneel sociaal gebied. Een paar leerkrachten meten het niveau van te voren door verder te toetsen om hierop de overige stof te compacten en ernaast verdiepingsstof aan te bieden, de één geeft de voorkeur aan uitdaging binnen het niveau van de eigen groep op een ander vak dan taal/rekenen, de ander ziet meer in het werken buiten de groep naar interesse op niveau in samenwerking met andere (hoog)begaafde kinderen uit andere groepen. In de notulen van de vergadering in juni 2012 staat het volgende hierover genoteerd; *'Kinderen die klassendoorbrekend werken met rekenen: wat gaan zij doen in groep 8? Deze kinderen kunnen op eigen tempo werken in groep 8. T. begeleidt deze processen. Deze kinderen kunnen eventueel verder met somplextra. Kinderen met Cito A+ doortoetsen met rekenen. Kinderen die met een jaar voorsprong nog een Cito A+ scoren (18+) die gaan door naar een volgende groep.'*

4.3.3. Verkregen inzichten van materialen en methodieken die momenteel worden gebruikt in begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid

De diversiteit in de aanpak en begeleiding is ook te zien in de variatie van materiaalaanbod. In de onderbouw wordt met spelmateriaal van een hogere groep gewerkt op taal en rekengebied of worden de leerlingen met (hoog)begaafdheid op de computer uitgedaagd met taal/rekenspelletjes. Vanaf eind groep 3 wordt taal en rekenschriftjes van een groep hoger in gezet dit gaat door tot groep 8 waar deze leerlingen dan voor taal meer ontleden krijgen en met rekenen Somplextra of Kien als uitdaging naast hun werk. Er wordt gewerkt met computerprogramma's als Qeust, schaken of computer blocks en rekenweb. Momenteel wordt er met 2 leerlingen in de bovenbouw geëxperimenteerd met materiaal als proef pakket van 'de Pittige Plustorens'. De leerlingen krijgen vanuit het rugzakgeld van één van de leerlingen die (hoog)begaafd en een autisme verwante stoornis heeft, één keer per week begeleiding van een leerkracht die met hen de bouw van een maquette begeleid. Er zijn geen verdere methodieken in gebruik voor de leerlingen met (hoog)begaafdheid.

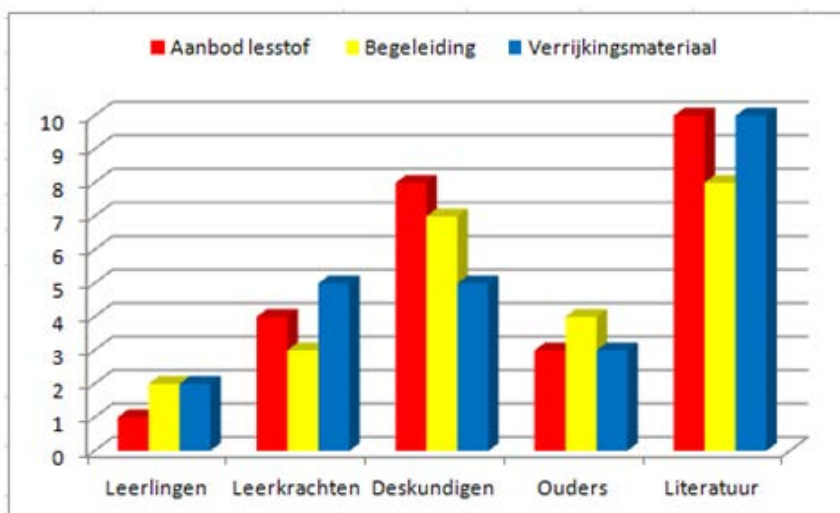
Samenvatting en reflectie

De aanpak en begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid zoals deze momenteel is georganiseerd en het inzicht in materiaal en methodiek gebruik

De resultaten van de leerlingen worden als belangrijk referentiekader gezien in vergelijking met hun inzet en motivatie. De uitdaging wordt vooral gegeven op de vakken taal en rekenen in de vorm van verdiepende stof binnen de eigen groep of door het kind met taal en rekenen in een hogere groep te laten doorstromen. Het principe van compacten en verdiepen wordt gehanteerd in sommige groepen waarbij de verdieping minimaal wordt benut in aansluiting bij de belevingswereld en interesse van het (hoog)begaafde kind zelf. Een andere aanpak waarbij gebruik werd gemaakt van het verrijkingsmateriaal als proefpakket van 'de Pittige Plustorens' gaf een geheel andere uitwerking. De leerlingen die met de maquette bouw mochten werken, waren erg enthousiast en communiceerden op gelijkwaardig niveau met elkaar. Het effect wat dit doet in het welbevinden van het kind wat later weer in de groep werkt is aanzienlijk. De ongemotiveerde werkhouding welke is gesignaleerd na observatie in een andere groep waarbij de leerlingen verdieping in de groep kregen aangeboden, gaf een inzicht in aanpak en begeleiding al dan niet aangepast op de onderwijs(leer)behoefte van het kind. De geringe materialen en gebrek aan methodieken voor deze leerlingen maken het voor een leerkracht onmogelijk om de juiste begeleiding op maat te bieden.

De grafiek met weergave van de ervaring in aanpak, begeleiding en de inzet van verrijkingsmateriaal

In de grafiek is een weergave gevisualiseerd van de verschillen in beleving van het werkelijke aanbod, begeleiding en verrijkingsmaterialen voor de (hoog)begaafde leerlingen. De score is ingezet op een schaal van 1-10 in ervaring van de werkelijke aanpak. De leerlingen en hun ouders geven een beduidend lagere respons over de werkelijkheid zoals zij dit ervaren in vergelijking met de leerkrachten en andere deskundigen. De literatuur is toonaangevend waarin de noodzaak van aanbod en verrijkingsmateriaal hoog scoren en in de begeleiding iets lager uitkomen vanwege het feit dat leerlingen die een goed aanbod krijgen zelf erg gemotiveerd en nieuwsgierig worden en daardoor zelf willen uitvinden en verwerken. De deskundigen geven aan dat het aanbod in verdiepingsstof wordt gerealiseerd maar er in begeleiding en

	Aanbod lesstof	Begeleiding	Verrijkingsmateriaal
Leerlingen	1	2	2
Leerkrachten	4	3	5
Deskundigen	8	7	5
Ouders	3	4	3
Literatuur	10	8	10

verrijkmateriaal nog een aantal stappen kunnen plaatsvinden. De leerkrachten hebben een verdeelde mening en scoren gemiddeld laag op begeleiding. Omdat de leerkrachten ervan uitgaan dat leerlingen zelfstandig op niveau kunnen doorwerken waarbij het aanbod afhankelijk is van het materiaal.

4.4. De visie die de school wil uit dragen met betrekking tot de begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid

4.4.1. Beschrijving in de literatuur over de gewenste begeleiding van kinderen met (hoog)begaafdheid

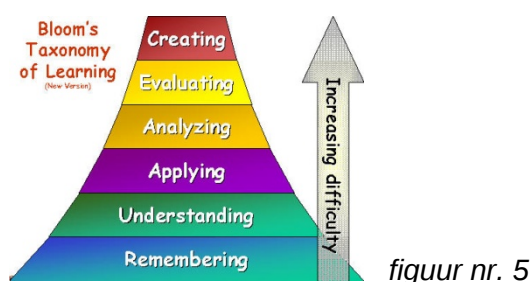
Samenvattend in een passende didactiek, bestudeert en besproken in een bezoek aan de Leonardo school te Eindhoven. Als advies van een deskundige op het gebied van het werken met (hoog)begaafde leerlingen, stelt Van Dooren (2011); 'Bij de begeleiding van begaafde kinderen in het onderwijsleerproces gaat het om de volgende punten:'

- *aanbieden van leerstof met een hogere moeilijkheidsgraad;*
- *meer uitdagende leerstof aanbieden;*
- *aangepaste instructiewijze; voor het kind minder luisteren en meer zelf doen;*
- *rekening houden met grote sprongen in het leerproces;*
- *het kind de gelegenheid geven om in een eerder stadium dan de rest van de groep op een hoger abstractieniveau te werken;*
- *logisch redeneren, met name inductief redeneren (vanuit een bijzonder geval tot een algemene regel komen);*
- *ruimte voor actief leren en "leren leren"*
- *in nabespreking aandacht voor reflecteren op het eigen handelen;*
- *het betrekken van andere vakgebieden bij het onderwerp*

Van Dooren (2011) deelt de leer van Bloom (1956) 'Bloom's taxonomy of learning' is weergegeven in figuur 5 'Leerlingen leren op verschillende niveaus'. Volgens Bloom (1956) moet de leerkracht proberen om de leerling op de verschillende niveaus te begeleiden en te prikkelen. Door een aantal achtereenvolgende stappen te doorlopen. Elke stap verder betekent beheersing van de vorige stap.

De auteur onderscheidt: ' Kennis, Inzicht, Toepassing, Analyse, Evaluatie, Synthese /Creatie.'

1. Kennis: Kunnen de leerlingen zich informatie herinneren?
2. Inzicht: Kunnen de leerlingen hun kennis uitleggen?
3. Toepassen: Kunnen de leerlingen kennis en inzicht gebruiken?
4. Analyse: Kunnen de leerlingen verbanden aanbrengen tussen delen van kennis?
5. Evaluatie: Kunnen de leerlingen een beargumenteerd standpunt innemen?
6. Synthese/Creatie: Kunnen de leerlingen creatief omgaan met kennis en inzichten?

figuur nr. 5

Voor de (hoog)begaafde leerlingen zijn de drie eerste niveaus te gemakkelijk. Deze leerlingen hebben meer behoefte aan het denken in de andere niveaus, zij zijn in de leerstof bezig met

analyseren, evalueren en creëren en dit doet een beroep op ‘het hogere orde van denken’ aldus Wallace (2002). De opdrachten die op dit niveau worden aangeboden stimuleren het kritisch denken en het probleemoplossend denkvermogen. Hieruit ontstaat mits in contact met ontwikkelingsgelijken, reflectie op het geleerde en daaruit komende discussie op hun niveau. Door zelfonderzoekend en zelfontdekkend aan het werk te mogen gaan zoeken de (hoog)begaafde leerlingen zelfstandig naar informatie. Wallace (2002) heeft het TASC-model: *Thinking Actively in a Social Context* (figuur nr.6) ontwikkeld. Dit model gaat uit van acht opeenvolgende fasen. Belangrijke onderdelen voor het leerproces in deze stappen zijn allereerst de werkvoorbereiding welke overgaat in de werkuitvoering en aan het eind van het doorlopen model komt de evaluatie. In de acht stappen die via dit model worden aangegeven speelt het sociale contact een belangrijke rol. De leerlingen moeten met elkaar communiceren en leren elkaar te ondersteunen. Zo leren zij met en van elkaar.

TASC-model

figuur nr.6

Deze didactiek sluit aan op de onderwijsbehoeften en interesses, benoemd in de bestudeerde literatuur van dit onderzoek. Rominszovski (1988) en Kessels (1996) geven aan dat de interactieve en sociale relatieve vaardigheden van belang zijn voor de ontwikkeling van de (hoog)begaafde leerling. Deze leiden tot zelfregulatie welke opgang komt in een uitdagende leeromgeving volgens Rominszovski (1988).

4.4.2. Beschrijving in het beleidsplan van 'PCB de Wegwijzer' over de gewenste begeleiding van kinderen met (hoog)begaafdheid

In het beleidsplan van de school vastgelegd in BOMA waarin de operationele planning staat genoteerd voor 2011- 2015, zijn de ambities beschreven als verbeterdoelen op het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen. In het schooljaar 2011- 2012 stelt BOMA de volgende ambitie; 'Het verzamelen van data over hoogbegaafdheid. En het oriënteren in opleiden en onderzoeken wat mogelijkheden zijn binnen de school.' In het schooljaar 2012-2013 is de ambitie; 'Het uitzetten/volgen van scholing personeel en aanbod bieden aan hoogbegaafde kinderen.' De evaluatie volgt onder de ambitie in het schooljaar 2013-2014; 'Het evalueren en bijstellen, plannen om doel van 2015 te halen.' Waarop in 2015 als eindevaluatie wordt gesteld; 'Kunnen wij 80% van onze hoogbegaafde leerlingen een passend onderwijsaanbod geven?' De directeuren zittende in BOMA geven aan dat dit een doelstelling is die wenselijk is maar vragen zich met de bezuinigingen binnen het passend onderwijs af of de doelstelling haalbaar is met

het oog op nascholing van leraren en materiaal aanschaf voor het goed kunnen begeleiden van de leerlingen met (hoog)begaafdheid binnen het bestuursverband. Eén van de directeuren spreekt de wens uit voor zijn school een hoogbegaafdheidsprofiel te willen ontwikkelen.

4.4.3. Beschrijving volgens de leerkrachten van 'PCB de Wegwijzer' over de gewenste begeleiding van kinderen met (hoog)begaafdheid

De leerkrachten willen een duidelijk plan voor de begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid. Een eenduidige 1- zorgroute voor (hoog)begaafden ondersteunt door de IB en een bekwaamheidspecialist op (hoog)begaafdheid binnen de school. Eén leerkracht verwoordde; 'Ik zou als leerkracht wensen dat ik een kind met HBG ook nog iets kan leren, in plaats van er een beetje achteraan te lopen'. Veel leerkrachten willen materialen die passen bij de verrijkingslessen voor deze kinderen op verschillende ontwikkelingsgebieden. Om begeleiding te geven aan de (hoog)begaafde leerlingen willen de leerkrachten meer met het kind in gesprek gaan, het kind betrekken in het meedenken van de aanpak, het kind zelfstandigheid leren en stimuleren tot zelfredzaamheid. Hierin willen de leerkrachten de ouders betrekken door zich te laten informeren op welke wijze zij hun kind tegemoet komen en begeleiden. Ouders als informatiebron van de leerkracht zien, zij weten vaak goed wat een kind wel of niet aankan en hoe het kind thuis komt uit school, blij of gefrustreerd. Ouders kunnen ook meehelpen het leergedrag van het kind te stimuleren volgens een leerkracht.

4.4.4. Beschrijving volgens de ouders van 'PCB de Wegwijzer' over de gewenste begeleiding van kinderen met (hoog)begaafdheid

De ouders geven allemaal aan dat de leerlingen het vaak makkelijk vinden wat ze op school moeten maken en soms geen zin hebben in school. Wel vertellen ze dat de leerkracht probeert extra werk te bieden na hun reguliere taak. De ouders willen graag meedenken en helpen het onderwijs op maat te maken door de leerkracht te laten weten wat de interesses zijn van hun kind. Zij zijn voor persoonlijke aandacht en een breder aanbod, niet alleen op taal en rekenen maar meer toegespitst op de interesse van hun kind.

4.4.5. Beschrijving volgens de leerlingen met (hoog)begaafdheid over de wenselijke begeleiding van de leerkracht

De leerlingen zijn openhartig in hun gesprekken. Een groot aantal leerlingen geeft aan dat zij de aangeboden leerstof saai en makkelijk vinden. Veel makkelijke sommen en weinig moeilijke, ook met taal en spelling zijn zij snel klaar geven ze aan en mogen dan gaan lezen. Liever willen alle kinderen dat de juf/meester weet wat ze zelf interessant vinden en hiermee aan de gang mogen gaan wanneer ze het taal en rekenen af hebben. Een aantal kinderen wil graag verwerking op de computer de anderen willen graag samen dingen opzoeken op de computer of in weetboeken. Wat opvalt is dat ze bijna allemaal de opgedane kennis individueel willen verwerken, de een door erover te schrijven de ander wil een werkstuk maken. Ze geven wel aan dat ze wel opdrachten willen hebben waar het product uiteindelijk aan moet voldoen maar 'geen stapjes zoals bij lego bouwen' zei één jongen. In een woordweb hebben ze allemaal hun uitgebreide kennis voor een bepaald onderwerp laten zien. De woordenschat die ze daarin gebruikten was bovengemiddeld. (bijlage)

Samenvatting en reflectie

De gewenste situatie over het aanbod en begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid

De wens om meer kennis te ontvangen over het aanbod en begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid wordt aangestuurd vanuit het MT. Het doel van een eenduidige 1- Zorgroute voor (hoog)begaafden is waar de directeur op in zet. De internbegeleider bovenbouw zou graag een hoogbegaafdheidprofiel ontwikkelen voor 'PCB de Wegwijzer' om zich te onderscheiden van de andere scholen binnen het samenwerkingsverband. De leerkrachten willen mee in de verandering mits er meer verrijkingsmateriaal op verschillende intelligentie gebieden mag worden aangeschaft. BOMA is terughoudend wanneer het om extra uitgaven gaat vanwege een financieel beleidsplan met een positief saldo voor de komende jaren. De ouders van de (hoog)begaafde leerlingen willen graag meehelpen in ondersteuning van het werken met verrijkingsopdrachten voor hun kinderen. De (hoog)begaafde leerlingen willen dat er naar ze geluisterd wordt en hun interesse en niveau wordt gezien als aanknopingspunt voor de lessen in verrijking. Zodat ze weer met plezier naar school kunnen gaan om wat te leren. Zoals een kleutertje van 5 jaar zei tijdens het kindgesprek; 'Ik vind mijn juf wel lief maar ik leer niks op school .' Deze uitspraak zou de beginsituatie van een veranderingsproces kunnen worden.

5. Conclusie

De conclusie die ontstaat door samenvoegingen vanuit alle onderzoeksresultaten

De omschrijving over het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen zoals deze is beschreven in de schoolgids van 'PCB de Wegwijzer' impliceert dat het onderwijs aan deze leerlingen op maat wordt aangeboden door het welbevinden van het kind te bevorderen in de groep en horizontaal te roosteren op rekenen en taal vakken, wanneer een leerling 12-18 maanden voorsprong heeft. Hieruit concludeer ik dat de interactie tussen leerkracht en kind wanneer het gaat om aansluiting bij zijn behoeften om te ontwikkelen op zijn niveau ontbreekt. De relatie leerkracht – kind is goed, de leerkracht heeft contact op sociaal niveau en herkent de hoge scores als eigenschap waarop ingezet wordt. De lage motivatie en desinteresse van het kind in de groep wordt niet herkend als onderpresteren van de (hoog)begaafde leerling evenals de overige eigenschappen zoals deze in de bestudeerde literatuur en samengevat volgens de SLO (2012)

- *hoge intelligentie (IQ hoger dan 130)*
- *vroege ontwikkeling / ontwikkelingsvoorsprong*
- *uitblinken in meerdere gebieden*
- *gemakkelijk kunnen leren*
- *goed leggen van (causale) verbanden*
- *makkelijk kunnen analyseren van problemen*
- *maken van grote denksprongen*
- *voorkeur voor abstractie*
- *hoge mate van zelfstandigheid*
- *brede of juist specifieke interesse/hoge motivatie/veel energie*
- *creatief/origineel*
- *perfectionistisch*
- *apart gevoel voor humor*
- *hoge mate van concentratie*

Er wordt tevens door de onderzoeksschool gestreefd naar het accepteren van het (hoog)begaafde kind door de leerkracht en de andere leerlingen in de groep. De acceptatie van de leerkracht en de andere leerlingen in de groep voor de (hoog)begaafde leerling is aanwezig. Maar het (hoog)begaafde kind zelf vindt niet de aansluiting die hij nodig heeft in gelijke communicatie. Een enkele leerling heeft dit mogen ervaren door te werken met verrijkingsmateriaal in contact met peers waarover Mönks (1985) spreekt als belangrijke factor voor het ontwikkelen van sociale vaardigheden. De (hoog)begaafde leerlingen en hun ouders geven als belangrijk aandachtspunt weer dat een ruimer aanbod naast de verdieping in taal en rekenen niet alleen voldoende is maar dat zij aandacht vragen voor het werkelijk zien van dit kind met zijn vele eigenschappen. Het zien van de interpersoonlijke en intrapersoonlijke intelligentie waarover Gardner (2012) spreekt als belangrijke eigenschap in de maatschappij. De directeur van 'PCB de Wegwijzer' benoemde de zelfregulerende ontwikkeling als eigenschap van een hoogbegaafde leerling. Hierin sluit hij aan bij de beschrijving van Rominszovski (1988) en Kessels (1996) waarin zij aangeven dat de interactieve en sociale relatieve vaardigheden van belang zijn voor de ontwikkeling van de (hoog)begaafde leerling welke leiden tot zelfregulatie. Op 'PCB de Wegwijzer' kan deze zelfregulatie van het (hoog)begaafde kind tot ontwikkeling komt wanneer er een uitdagende leeromgeving wordt gecreëerd. Het aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen is volgens Boekaerts en Minnaert

(2005) gedifferentieerd aanbod op niveau en van te voren via signalering na onderwijsbehoeften geclusterd om vervolgens na compacten de stof te verrijken, aldus Drent en Van Gerven (2004).

De nieuwsgierigheid waarover (hoog)begaafde kinderen beschikken en het doel ontdekken om te leren, wordt in het onderwijs op 'PCB de Wegwijzer' niet optimaal aangesproken. Na theorie studie ontstaat het inzicht dat deze eigenschappen alleen dan tot uiting kunnen komen wanneer er een rijke kennisomgeving wordt gecreëerd, die ontstaat door interactie tussen de begeleider en het kind. Heller (1992) stelt dat het van belang is om zicht te krijgen op hoe de kenmerken van invloed zijn op het ontwikkelingsproces. Hierdoor ontstaat inzicht in de benodigde ondersteuning en begeleiding. In dit proces doet het kind zelf ook mee, een kind is goed in staat om zijn onderwijsbehoeften aan te geven, wanneer het zich tenminste erkent en gezien voelt. De rijke leeromgeving kan alleen ontstaan wanneer er aandacht is voor het kind met zijn onderwijsbehoeften en interesses en er contact is met ontwikkelingsgelijken. Deze leeromgeving is niet voldoende aanwezig op de onderzoeksschool. Door de 1-Zorgroute welke de school in zet wordt wel aandacht besteedt aan de belemmerende factoren van het (hoog)begaafde kind maar mag meer ingezet worden op de stimulerende factoren voor dit kind.

Over het meten van het IQ zijn de meningen verdeeld zowel in de bestudeerde literatuur als uit de resultaten van het praktijk gerichte onderdeel op de onderzoeksschool. Gardner (2002) beschrijft in zijn theorie dat het onderwijs zich vooral richt op linguïstische en logisch - wiskundige intelligentie wanneer dit gekoppeld wordt aan de praktijk, de kinderen op 'PCB de Wegwijzer' worden vooral gemotiveerd om problemen theoretisch op te lossen. Gardner (2002) stelt dat het belang van muzikale, lichamelijke- beweging- en ruimtelijke intelligentie ook erkenning verdient. Hij beschouwt het verwerven van feiten, het beheersen van vaardigheden en theorieën als middel en niet als doel op zichzelf. De resultaten van de leerlingen worden binnen de onderzoeksschool als belangrijk referentiekader gezien in vergelijking met hun inzet en motivatie. De uitdaging wordt vooral gegeven op de vakken taal en rekenen in de vorm van verdiepende stof binnen de eigen groep voor leerlingen die ondanks verdieping in de eigen groep niet voldoende uitdaging krijgen wordt horizontaal roosteren aan bevolen. Zoals in de notulen van de bovenbouw vergadering staat genoteerd; *Kinderen met Cito A+ doortoetsen met rekenen. Kinderen die met een jaar voorsprong nog een Cito A+ scoren (18+) gaan door naar een volgende groep.* De genoemde auteur relateert het belang van IQ- tests die volgens hem bepaalde soorten intelligentie niet meten zoals creativiteit, leiderschap en morele intelligentie. De SLO (2012) pleit voor een duidelijke signalering- en diagnosestructuur. Omdat dat dit noodzakelijk is voor een vroegtijdige signalering van hoogbegaafde kinderen 'PCB de Wegwijzer' beschrijft dat de school het "Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid" gebruikt. Dit is het Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid (DHH) als een compleet systeem voor de identificatie en het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen uit groep 1 tot en met 8 van het basisonderwijs. In de praktijk wordt deze pas ingezet wanneer het horizontaal roosteren niet meer effect heeft en het frustratieniveau bij de leerling is bereikt en demotivatie optreedt, waarover een leerkracht schrijft. Het is duidelijk dat het doortoetsen geen voorwaarde is voor het opgang brengen en stimuleren van een verdere ontwikkeling van een (hoog)begaafd kind. Maar een signalering in de vorm van toetsing en herkennen van de eigenschappen van de (hoog)begaafde leerling wordt wel aanbevolen volgens de SLO (2012).

Binnen de onderzoeksschool wordt als onderwijsconcept gedragen dat in ieder kind potentie zit en de drang om te leren aanwezig is wanneer de interesse wordt gewekt en het kind zich wel bevindt. Dit komt overeen met de visie over onderwijs in het algemeen op 'PCB de Wegwijzer'.

De sfeer in de school ademt een veilig klimaat uit waarbij kinderen ontwikkelen door coöperatief leren en door in gesprek te gaan met elkaar. Waarbij zij bovendien sociaal gedrag ontwikkelen door in een veilige omgeving rekening leren te houden met anderen. Swaab (2012) Stelt dat een veilige en stimulerende omgeving (na de geboorte) cruciaal is voor een optimale ontwikkeling. Waarbij deze omgeving haalbare eisen stelt aan het kind in ontwikkeling, stimuleert dit de groei van de hersenen van het kind, aldus de bovengenoemde auteur. Naast een veilige omgeving geeft de auteur het belang aan van een stimulerende omgeving waarbij hij de nadruk legt op samenwerking en interactie om vanuit empathie te ontdekken wat de ander nodig heeft.

Het belang van de invloed van actief leren, het stimuleren van het aangaan van uitdagingen en het komen tot het uiteindelijke leerdoel staat zowel in de bestudeerde literatuur als in de onderzoeksschool hoog aangeschreven. Hierbij spelen de begeleiders zoals ouders en leerkrachten een belangrijke rol. Uit deze samenwerking kan op 'PCB de Wegwijzer' meer rendement worden gehaald om beter aan te sluiten bij het kind in zijn totaliteit. Ouders zijn de deskundigen wanneer het gaat om te vertellen wat de belemmerende en stimulerende factoren zijn van hun kind. Ouders op de onderzoeksschool willen graag dat hun kind erkent wordt en vinden het van belang dit met de leerkracht te delen ter bevordering van de ontwikkeling van hun kind. De ouders van de (hoog)begaafde leerlingen verwachten van de leerkrachten dat zij de interesses van hun kind meenemen in het onderwijsaanbod maar geven daarnaast aan dat zij aan hun kinderen merken dat deze niet met plezier naar school gaan en het leren saai vinden.

Wanneer de onderwijsbehoeften staan beschreven zoals in het leerlingvolgsysteem Parnassys wordt hier niet optimaal op geanticipeerd. Een (hoog)begaafde leerling die uitdaging nodig heeft krijgt verdiepende stof aangeboden. Het principe van compacten en daarna verrijkingsstof aanbieden heeft nog geen plaats binnen de onderzoeksschool. Behalve voor de leerlingen die met de maquette bouw mochten werken, deze waren erg enthousiast en communiceerden op gelijkwaardig niveau met elkaar. Het effect wat dit doet in het welbevinden van het kind wat later weer in de groep werkt is aanzienlijk. Dit in tegenstelling tot de ongemotiveerde werkhouding welke is gesignaleerd na observatie in een andere groep, waarbij de leerlingen verdiepingsstof in de groep kregen aangeboden Dit gaf een inzicht in aanpak en begeleiding al dan niet aangepast op de onderwijs(leer)behoefte van het kind.

Tot slot

Het ontbreekt de onderzoeksschool aan kennis en methodieken voor een goede structuur in aanpak op het onderwijzen aan hoogbegaafde kinderen. Dit maakt het voor de leerkrachten onmogelijk om de juiste begeleiding op maat te bieden. Leerkrachten pleiten daarom voor meer expertise door professionele begeleiding binnen de school. Wanneer er meer kennis is verworven over het begrip; '(hoog)begaafdheid' zullen de leerkrachten de eigenschappen van deze leerlingen eerder herkennen en erkenning kunnen geven aan het (hoog)begaafde kind door het onderwijs op maat te bieden. Dit kan mede ontstaan door in partnerschap met ouders zorg te dragen voor het onderwijs naar onderwijsbehoeften van het (hoog)begaafde kind. Wanneer dit wordt gerealiseerd kan het volgende onderwijsconcept wat gedragen wordt door de mening van de leerkrachten omgezet worden als visie op (hoog)begaafdheid; ' In ieder kind schuilt potentie en de drang om te leren is aanwezig wanneer de interesse wordt gewekt en het kind zich wel bevindt.'

5.1 Aanbeveling

Als onderzoeker wil ik een aanbeveling doen aan de directie en leerkrachten van 'PCB de Wegwijzer'.

Allereerst mijn dank voor het met mij meegaan op ontdekkingsreis naar het onderwijs op maat voor de (hoog)begaafde leerlingen. Mijn aanbeveling is, om een goede structuur op te zetten voor het geven van onderwijs aan deze groep leerlingen die momenteel nog niet (h)erkent worden. Deze begint met een vroegtijdige signalering. Vervolgens adviseer ik de leerkrachten hierop te anticiperen via het directe instructie model (DI- model). Voor het behalen van de gewenste resultaten zijn niet alleen de kindfactoren zoals milieu en intelligentie bepalend maar vooral de kwaliteit en de effectiviteit van de instructie van de leerkracht. Uw aanpak via het handelingsgericht werken (HGW) volgens de 1-Zorgroute verdient meer aandacht voor de belemmerende en stimulerende factoren van het (hoog)begaafde kind. Het ontdekken van de onderwijsbehoeften van deze leerling is de beginsituatie die samen met de doelstelling een veranderingsproces binnen de school, de klas en vooral het kind teweegbrengt. Ik adviseer u hierbij de ouders in partnerschap te erkennen als deskundigen in de ontwikkeling van hun kind.

Aan de directie doe ik een oproep om vooral in het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen te investeren door expertise in te winnen en materialen aan te schaffen. Uitnodigend materiaal daagt deze leerlingen uit om in een omgeving met ontwikkelingsgelijken van elkaar te leren. Zij spiegelen zich aan elkaar wat een positieve invloed heeft op hun ontwikkeling en hun zelfbeeld. Na het aanschaffen van het geschikte materiaal blijft ook een structuur in aanbod bepalend voor de doorgaande lijn. Goed onderwijs in aanbod en begeleiding voor de (hoog)begaafde leerling draagt bij aan excellent onderwijs. Het stimuleert het kind tot zelf regulerend en inspirerend ontdekken.

Uw school heeft een missie, die ik ontdekt heb in het onderwijsconcept, deze missie zou een visie kunnen vormen voor het onderwijs aan (hoog)begaafde kinderen:

'In ieder kind zit potentie en de drang om te leren is aanwezig wanneer de interesse wordt gewekt en het kind zich wel bevindt.'

Na het lezen van dit onderzoek hoop ik dat ik uw interesse heb gewekt en eindig ik dit onderzoek met de tekst waarmee ik uw op ontdekking heb genomen, een eigen ontwerp,

Interesse in (hoog)begaafdheid is

(hoog)begaafdheid herkennen

(h)erkenning maakt

dat potentie

ontwikkelt

Literatuurlijst

Bloom, B.S. (1956) *A taxonomy of Education objective*. London: Longman

Boekaerts, M.& Minnaert, A. (2005) *Leren (te) motiveren*. In: Congresbundel; *Slim leren organiseren*. CPS – SLO Amersfoort

Clijsen, A., Förner, M.& Leenders, Y. (2007) *Draaiboek invoering 1-zorgroute in school*.

Drent, S., & Van Gerven, E. (2004). *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. lemma BV- Utrecht

Frumau, M. (2005). *Zeer slim zijn of je zeer slim gedragen*. In: Congresbundel; *Slim leren organiseren*. CPS – SLO Amersfoort

Gardner, H. (2002) *Soorten intelligentie; Meervoudige intelligenties voor de 20^e eeuw*. Nieuwezijds, Amsterdam

Kessels, J.W.M. (1996) *Succesvol ontwerpen. Curriculumconsistentie in opleidingen*. Deventer: Kluwer.

Minnaert, A. (1999) *Leren (te) motiveren*. In: Congresbundel; *Slim leren organiseren*. CPS – SLO Amersfoort

Mönks, F.J. (1985) Basisvorming en hoogbegaafdheid in Handboek Basisvorming, Houten, Bohn Stafleu Van Loghum.

Nederstigt, I. (2007) *Hoogbegaafdheid een gave? CPS, Amersfoort*

Nelissen, J. & Span, P. (1999) *Begaafde kinderen op de basisschool, suggesties voor didactisch handelen*. Uitgeverij Zwijsen.

Pameijer, N., Beukeringen, T. van & Lange, S. de (2009). *Handelingsgericht werken*. Den Haag: Acco Leuven

Swaab, D. (2012). *Wij zijn ons brein*. Hersenstichting Nederland, Den Haag

Sternberg, R.J. (2002) *Succesvolle Intelligentie hoe praktische en creatieve intelligentie succes bepalen*. Swets & Zeitlinger Publishers

Vries, H., de (1996). *Intelligente kinderen*. Ambo/Baarn

Wallace, B. (2002) *How do we develop a problem- solving curriculum?* In: Congresbundel; *Slim leren organiseren*. CPS – SLO Amersfoort

Internetsites

<http://www.vandale.nl>

www.lcowijzer.nl

<https://www2.kuleuven.be/>

www.wegwijzerputten.nl

www.pittigeplustorens.nl

www.creatiekidsconcept.com

<http://www.fong.nl/fong-eindtermen.html>

<http://www.slo.nl/primair/themas/hoogbegaafd/>

http://plusklas_nu

<http://obnoordwest.nl>

<http://www.slimeducatief.nl/>

<http://www.ieku.nl/ieku-leerkrachten/blooms-taxonomy-toelichting/>

<http://www.intermediair.nl/artikel/competenties-en-vaardigheden/18837/hoogbegaafd-op-de-werkvloer.html>

<http://www.learning-theories.com/maslows-hierarchy-of-needs.html>

<http://eureka.inos.nl/>

http://nl.wikipedia.org/wiki/Piramide_van_Maslow

Informatie via brochure/ studie materiaal:

Emst (2002) *Van traditioneel leren naar competentiegericht leren. Studiemateriaal; Chr. Hogeschool Windesheim Zwolle, Opleiding IB*

Informatiebrochure SLO: (hoog)begaafde leerlingen in het basisonderwijs, 2002)

Figuur- weergave:

figuur nr1; 'Drie-ringen-model' van Renzulli; <http://eureka.inos.nl/>

figuur nr.2; 'Meer-factoren-model' van Mönks; <http://pharosnl.nl/home/hoogbegaafd/>

figuur nr.3 'Model van Heller'; <http://www.hoogbegaafdvlaanderen.be/>

figuur nr.4 'Piramide van Paslow'; http://nl.wikipedia.org/wiki/Piramide_van_Maslow

Figuur nr.5 'Bloom's taxonomy of learning'; <http://www.histotheek.nl/>

Figuur nr.6 'TASC-model' van Wallace; <http://www.pittigeplustorens.nl/Wat-zijn-de-Pittige-Plus-Torens/tasc.aspx>

Bijlage 1.

Matrix "Vragen x instrumenten-items".

Instrumenten-items										
1. Observatie 2. Interview met ouders 3. Interview met leerlingen										
4. Vragenlijst voor leerkrachten 5. Vragenlijst voor ouders										
6. Vragenlijst voor leerlingen 7. Interview schoolfunctionarissen 8. Interview ervaringsdeskundigen										
9. Document analyse /literatuur										
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
Onderzoeksvraag 1:	1									x
	2				x			x		
	3		x				x			
	4				x					x
Onderzoeksvraag 2:	5	x						x		
	6	x						x		
	7	x		x	x			x	x	
	8	x		x	x			x	x	
Onderzoeksvraag 3:	9					x				x
	10				x			x		
	11		x				x			
	12			x					x	

Deelvragen:

1. Wat wordt verstaan onder (hoog)begaafdheid volgens de literatuur?
2. Wat verstaat de school onder (hoog)begaafdheid?
3. Wat verstaan de ouders onder (hoog)begaafdheid?
4. Wat staat er in het schoolplan in de huidige situatie beschreven over het onderwijsaanbod aan (hoog)begaafde leerlingen?
5. Waaruit bestaat op dit moment de aanpak t.a.v. begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid?
6. Hoe schatten leerkrachten hun capaciteiten in t.a.v. het begeleiden van leerlingen met (hoog)begaafdheid?
7. Welke materialen worden er momenteel gebruikt in begeleiding van leerlingen met (hoog)begaafdheid?
8. Welke methodieken worden er momenteel gebruikt in begeleiding van leerlingen met

(hoog)begaafdheid?

9. *Wat staat er beschreven in de literatuur over de begeleiding van kinderen met*

(hoog)begaafdheid?

10. *Wat wil het team bieden aan leerlingen met (hoog)begaafdheid met betrekking tot begeleiding?*

11. *Wat willen de ouders van leerlingen met (hoog)begaafdheid dat de school biedt met betrekking tot begeleiding van hun kinderen?*

12. *Wat willen de leerlingen met (hoog)begaafdheid dat de leerkracht hen biedt met betrekking tot begeleiding ?*

Bijlage 2: Vragenlijst voor leerkrachten over Hoogbegaafdheid

1. Wat versta jij als leerkracht onder Hoogbegaafdheid?

Kinderen die de basis lesstof gemakkelijk aankunnen en daarbij extra uitdaging nodig hebben.

2. Wat is volgens jou de manier van aanpak binnen je groep voor leerlingen met Hoogbegaafdheid?

Deze leerlingen maken de basisstof gewoon met de hele groep, tenzij de leerling zo hoogbegaafd is en dit demotiverend werkt.

Daarnaast een kind extra uitdaging bieden d.m.v. verdiepende lesstof of lesstof over een voor het kind interessant onderwerp. (bijvoorbeeld ruimtevaart)

Geen extra werk op hetzelfde niveau, dit werkt niet positief!

3. Welke materialen/middelen gebruik jij in je groep voor leerlingen met Hoogbegaafdheid?

Tom (gr. 7) werkt met Björn samen bij Judith. Het bouwen van maquettes. Dit is momenteel het enige wat er in deze groep concreet gedaan wordt.

Somplextra.

4. Welke manier van aanpak zou jij wensen voor leerlingen met Hoogbegaafdheid?

Een duidelijk plan. Wat gaat het kind doen als extra verdiepend werk? Hiervoor zijn materialen nodig die het kind uitdagen en die iets meer te bieden hebben dan alleen papierwerk.

5. Hoe kun je het kind met Hoogbegaafdheid betrekken in de wijze van aanpak?

Een leerling moet zelf vooral aangeven waar interesses liggen, waar hij/ zij meer over wil leren. Zo kunnen zij zich verdiepen in een onderwerp wat zij zelf interessant vinden.

6. Wat kunnen de ouders van het kind met Hoogbegaafdheid hierin betekenen?

Informatievoorziening aan leerkracht. Duidelijk aangeven wat voor het kind mogelijk is.

Ouders weten vaak goed wat een kind wel of niet aankan. Hoe een kind thuis komt uit school, vrolijk en blij of gefrustreerd, is belangrijk als school te weten.

Hartelijk dank,

voor jullie medewerking aan een visie vorming over Hoogbegaafdheid op onze school.

Met vriendelijke groet, Petra

Bijlage 3:

Interview over Hoogbegaafdheid met *Directeur* HBG deskundige

Mijn centrale vraagstelling is:

Hoe kan de schoolonderwijs op maat bieden aan (hoog)begaafde leerlingen op zodanige wijze dat deze leerlingen een doorgaande lijn ervaren in het aanbod van begeleiding en leerstof.

Graag wil ik met jullie in gesprek over de ontwikkeling m.b.t.

Het onderwijs aan HBG leerlingen

De onderwerpen/vragen die aan de orde komen zijn:

Visie op Hoogbegaafdheid;

- *Wat verstaat jullie school onder Hoogbegaafdheid?*

Inzichtelijke, analytische en praktische intelligentie die vaak leidt tot een (grotendeels) zelfregulerende ontwikkeling

-*Hoe vertaal je het model naar de leraren?*

Leerlingen in staat stellen onbelemmerd en gemotiveerd de eigen ontw. coachend ter hand te nemen

- *Wat zou je er zelf aan toe willen voegen/ veranderen?*

Met de betreffende leerlingen en/of ouders overleggen wat het kind nodig heeft

-*Wat is hiervoor nodig in jullie school?*

Een eenduidige 1 zorgroute voor hoogbegaafde kinderen

-*Hoe betrekken jullie ouders/ leerlingen in jullie plannen?*

In de reguliere oudergesprekken en indien nodig eerder op eigen initiatief leraar

Ik hoop hier met jullie over te praten ter bevordering van het onderwijs aan de leerlingen met HBG binnen onze vereniging.

Alvast bedankt, ik kijk uit naar een waardevol overleg.

Met vriendelijke groet,
Petra van de Kraats- Hop

Bijlage 4:

Vragen voor de ouders van de (hoog)begaafde leerling

Is uw kind leergierig, vraagt het naar meer informatie?

Ja, wil alles graag weten.

Heeft uw kind diepgaande interesses voor een bepaald onderwerp?

Zeer geïnteresseerd in de natuur.

Pakt uw kind problemen aan en heeft het doorzettingsvermogen om het probleem zelf op te lossen?

Nee, moet aangespoord worden.

Welk speelgoed is favoriet bij uw kind?

knutselen, playmobil, spelletjes op ds, verkleed- / rollenspel

Hoe speelt uw kind; alleen of samen?

Beiden, kan goed samen spelen maar vermaakt zich ook goed zelf

Wat is een sterke kant in de cognitieve ontwikkeling van uw kind?

Reken/taalvaardig of beiden?

Beiden

Wat verstaat u zelf onder (hoog)begaafdheid?

Alles willen weten en het niet meer vergeten.

Wat zou u willen dat de school (meer) deed aan begeleiding en aanbod voor uw kind?

Aandacht en breder aanbod, niet alleen taal en rekenen.

Zou u zelf wat kunnen betekenen voor de school in begeleiding en/of aanbod van uw kind? Ja, reeds besproken met Petra

Hartelijk dank voor uw medewerking ter bevordering van de ontwikkeling van uw kind

Petra van de Kraats-Hop

Bijlage 5:

Vragenlijst voor leerlingen met (hoog)begaafdheid

Hoe heet jij?....**Brigitta**.....Hoe oud ben jij?.....**7 jaar**.....Wat vind jij van het lesaanbod in de klas?...**Saai**.....Wat vind je van de begeleiding van je juf/meester in de klas?.....**Niet zo veel, ik werk vaak zelfstandig door en kijk zelf na**.....Verwerk je opdrachten liever alleen of samen?.....**Alleen en samen**.....Waar gaat jouw interesse naar uit naar schooltijd?.....**Ik schrijf een boek over prinsessen uit de geschiedenis**.....Hoe leer jij het liefst? Via boeken/ computer ..**Via boeken**
alleen/samen?.....**Alleen**.....Waar zou je meer over willen ontdekken?....**Planeten en heelal**.....

Maak hier een woordweb van.

Dank je wel voor het invullen.

Juf Petra

